

Motion till riksdagen 2005/06:N26

av **Maria Larsson m.fl. (kd)**
med anledning av framst. 2005/06:RRS19

Riksrevisionens styrelses framställning angående statliga bolags årsredovisningar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör begära att de statliga bolagen i sina årsredovisningar tydligt och med hög kvalitet skall redogöra för bolagens samhällsuppdrag och hur de utförs.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör utveckla dialogen med de statliga bolagen angående bolagens samhällsuppdrag, mål, strategier och förväntade resultat samt att åtföljande beslut skall dokumenteras av ägarförvaltningen och bolagsstyrelsen så att de blir tydliga och åtskilda.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att komplettera riktlinjerna med en vägledning på de punkter som inte sammanfaller med god redovisningssed eller andra rekommendationer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att följa upp riktlinjerna och att samtliga bolag med hög ambition lämnar den rapportering som begärs.

Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har granskat hur väl ett urval av statliga företag utformat sina årsredovisningar. Utgångspunkten är möjligheten för medborgarna att kunna få öppen och rättvisande information om de statliga bolagens verksamhet, något som regeringen poängterat vikten av. Årsredovisningarna är också väsentliga eftersom de utgör grunden för den verksamhetsberättelse för statliga bolag som regeringen överlämnar till riksdagen.

Krav på de statligt ägda företagens årsredovisningar finns i form av lagar, god redovisningssed och regeringens riktlinjer. I regeringens riktlinjer finns

Fel! Okänt namn på

det särskilda återrapporteringskrav för redovisning av verksamheten, exempelvis hur ett statligt företag har infriat de samhällsuppdrag som det har ålagts. Just samhällsuppdrag är ofta det som motiverar och särskiljer det statliga ägandet.

Samtliga de bolag vars årsredovisningar har ingått i granskningen har samhällsuppdrag att utföra eller en ställning på marknaden som enligt Riksrevisionens uppfattning bör redovisas särskilt. Bolagen som ingår är AB Svensk Bilprovning, Akademiska Hus AB, Apoteket AB, Posten AB, Samhall AB, SJ AB, Specialfastigheter i Sverige AB, Svenska Spel AB, Swedcarrier AB, Systembolaget AB, Teracom AB och Vattenfall AB. Sammanlagt står dessa bolag för närmare 80 % av den totala omsättningen för de bolag där staten är majoritetsägare.

I sin rapport rekommenderar Riksrevisionen att ett antal åtgärder vidtas för att utveckla den externa rapporteringen i de statliga bolagens årsredovisningar. Bolagens årsredovisningar bör motsvara högt ställda krav på öppenhet, tydlighet och överskådlighet. En läsare ska kunna få insyn i samhällsuppdrag, verksamhet och ekonomi samt ges förutsättningar att bilda sig en uppfattning om affärsmässighet och om hur angivna särskilda samhällsuppdrag utförts. Såväl demokratiska skäl som effektivitetsskäl talar för fortsatt aktiva åtgärder från de ansvariga. Kristdemokraterna instämmer i Riksrevisionens rekommendationer.

Tydligare redovisning av samhällsuppdraget

Det framgår av regeringens riktlinjer att de statliga bolagen förväntas att i årsredovisningen lämna information avseende respektive bolags verksamhet. Det gäller bland annat bolagens omvärld, riskanalyser, jämställdhetsarbete, miljöarbete och inte minst bolagens verksamhetsmål och förekommande samhällsuppdrag samt hur dessa har uppfyllts. Regeringen har också konstaterat att redovisningen av samhällsuppdrag ”bör betraktas som lika väsentlig som annan redovisning”.

Riksdag och regering har i varierande utsträckning gett tydliga och utförliga förutsättningar för verksamhet, ekonomi och samhällsuppdrag i ägardirektiv, eller motsvarande dokument, till varje bolag för sig.

De bolag som Riksrevisionen granskat har visserligen använt sina möjligheter att förtydliga sitt uppdrag, men ett huvudsakligt intryck är att detta gjorts återhållsamt. Flera bolag har således inte redovisat sitt samhällsuppdrag i operativa delmål så att det är möjligt att på ett väsentligen heltäckande sätt följa upp huruvida givna direktiv följs och övergripande mål uppfylls. Bolagens avvägning mellan samhällsuppdrag, som även kan innebära en särställning på marknaden, och ekonomiska krav samt effekterna av en sådan måldualism är ofta inte närmare belyst i årsredovisningarna. I detta sammanhang visas vanligen inte heller vilken inverkan samhällsuppdraget har på övriga verksamhetsmål och de finansiella målen.

Däremot är redovisningen av de mål och strategier bolaget självt beslutat mer utförlig. I flera årsredovisningar framgår dock inte på ett tydligt sätt var de redovisade målen har sitt ursprung eller hur dessa har satts. Bolagens redogörelse för uppföljningen av hur långt de faktiskt nått i att förverkliga dem varierar och är i en del fall knapphändig.

I likhet med Riksrevisionen anser Kristdemokraterna att bolagen på ett utförligt sätt bör redovisa hur de arbetat för att utföra sina samhällsuppdrag. De bör också redovisa om bolagens samhällsuppdrag eller särställning på marknaden haft betydande effekt på måluppfyllelsen i övrigt inklusive avkastningen. Så har inte alltid skett.

Förbättrad dialog och dokumentation

Formerna för styrning från ägarens/ägarföreträdarens sida avseende lämnande av samhällsuppdrag sker inte på ett enhetligt sätt för de statligt ägda bolagen. Detta innebär att bolagens samhällsuppdrag kan finnas formulerade eller uttryckta i olika slags dokument och uttalanden. Dessa samhällsuppdrag inklusive eventuella mål kan vara otydliga eller inte utformade på ett sätt som ger goda förutsättningar för uppföljning. Det framgår av en granskning som Riksrevisionen publicerade år 2004 att det i brist på ett tydligt formulerat uppdrag finns en uppenbar risk att konkreta finansiella mål prioriteras framför mer oprecist formulerade samhällsintressen. Problemen med den så kallade formlösa styrningen av de statliga bolagen har också påtalats vid flera tillfällen av Riksrevisionen.

Kristdemokraterna anser att regeringen bör utveckla dialogen med de statliga bolagen angående bolagens samhällsuppdrag, målstrategier och förväntade resultat. De beslut som en sådan dialog resulterar i ska dokumenteras av ägarförvaltningen och bolagsstyrelsen så att de blir tydliga och åtskilda.

Tydligare riktlinjer

Enligt regeringens riktlinjer ska de statligt ägda företagen vara minst lika genomlysta som noterade företag. Syftet med de särskilda återrapporteringskraven är att de ska ge en ökad genomlysning. Riksrevisionens granskning visar att flera av de särskilda återrapporteringskraven, såsom de är utformade, inte skiljer sig från de krav som finns i den lagstiftning och de redovisningsrekommendationer som gäller för börsföretag. Riktlinjerna är genomgående kortfattade och kan vara svåra för bolagen att tolka.

Ingen vägledning har lämnats till hjälp för tolkningen på de punkter där regeringens riktlinjer behandlar frågor som inte behandlas i redovisningslagstiftning eller av god redovisningssed. Behovet av vägledning rör närmast de särskilda återrapporteringskrav som uteslutande gäller för statliga bolag och som har sin grund i det statliga ägandet, exempelvis mål och måluppfyllelse.

Fel! Okänt namn på

Det saknas riktlinjer för hur bolagen bör redovisa samordningen och prioriteringen mellan samhällsupdrag och övriga mål.

Enligt Riksrevisionen är regeringens riktlinjer i flera viktiga avseenden inte tillräckligt tydliga för att ge bolagen en god vägledning för rapportering i årsredovisningen. Riktlinjerna bör därför förtydligas. Utan god vägledning ställs varje enskilt bolag inför uppgiften att på egen hand precisera vad som krävs för att informationen i årsredovisningen ska ge en korrekt och förståelig bild av hela verksamheten.

Förbättrad uppföljning

Riksrevisionens granskning visar på stora variationer mellan de olika bolagens årsredovisningar. Detta visar att de särskilda återrapporteringskraven från 2002 ännu inte har fått genomslag. De otydligheter som finns i uppdrag och mål formulerade av riksdagen och regeringen/Regeringskansliet bidrar sannolikt till en bristande genomlysning.

Med en tydlig uppföljning från regeringens sida hade det inte behövt ta flera år att genomföra nya riktlinjer för återrapportering från de statliga bolagen. Det skulle också vara möjligt att klarlägga sådant som är otydligt samt att arbeta för att uppnå en större enhetlighet och högre kvalitet i de olika bolagens redovisningar. Regeringen behöver på ett tydligare sätt följa upp riktlinjerna och tillse att samtliga bolag med hög ambition lämnar den rapportering som begärs.

Stockholm den 6 april 2006

Maria Larsson (kd)

Mats Odell (kd)

Annelie Enochson (kd)

Per Landgren (kd)

Else-Marie Lindgren (kd)

Stefan Attefall (kd)

Lars Gustafsson (kd)

Lars Lindén (kd)

Mikael Oscarsson (kd)